

Темэр. Насып нэс цыхум илэн
папщлэ унагъуэм илэ мыхьэнэр
Клэрэф Мухьэмэд и
ТХЫГЪЭХЭМ
къызэрыщыгъэльэгъуар.

Автор презентации: Карданова Мадина
Тамбиевна, учитель кабардинского языка и
литературы МОУ СОШ№1 г.Чегем.

Эпиграфыр:

- Щлэр кьоклуэр,
- Жьыр мэклуэж,
жалэ адыгэхэм.
- Атлэ кьанэр сыт?
 - Фыр кьонэ.

1. Дунейм удэлэпыкъумэ сщлэркъым, ахъумэ уелэзащлэ хъунукъым.

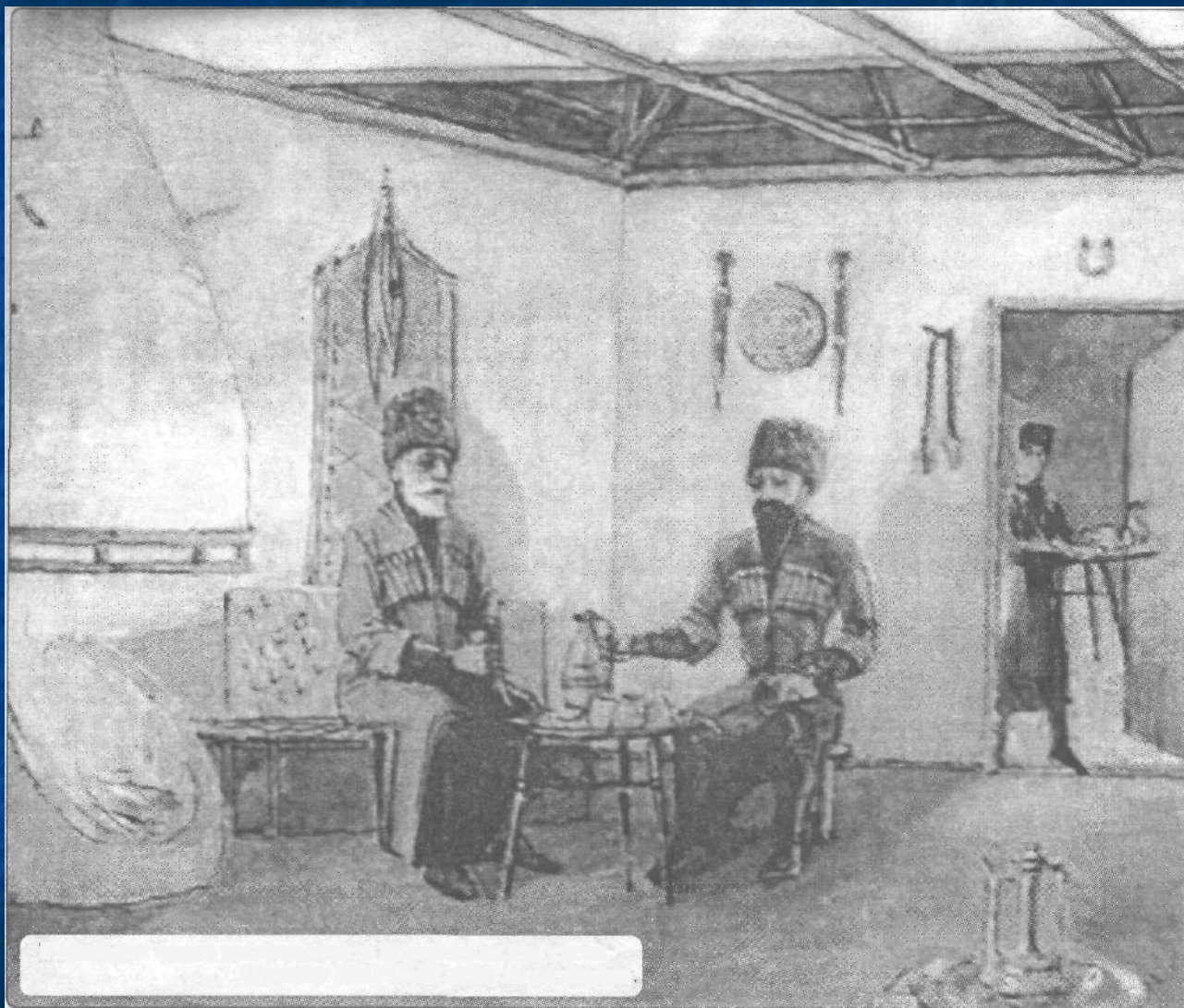
Едж.: Къэбэрдей губгъуэхэм, вагъуэм хуэдэу ипхъауэ, Iуашхъэ цыкIу куэд итщ, иныкъуэхэри зи къикIыгъуэ хъуа гуэрэфым хуэдэу, нэхъ кыхэлъэгыкIыу, нэхъыбэр хъэмцыракIэ щыкIэу абыхэм къепхъэklarэ щы щхъэфэм теплъагъукI къудейуэ.

Едж.: Хэти желэ а псори кхъэуэ, зауэ-банэклэ мы хэкум икIуэда къомым тращыхъауэ, хэти и гугъэщ щы мыджэмыпцIэр щызэпцIыж гъащIэм езы дыдэм къызыпхибыргъукIауэ.

Едж.: ПэжынкIэ хъунщ абыхэм кхъэ дыдэ хэтынри. Сыт щхъэкIэ жыплэмэ, Iэджи икIуэдагъэнщ мы щыплэм, ар яубыдын, ар яхъунщIэн щхъэкIэ къытеуэхэм ебэнурэ.

Мы щыплэр Iейкъым, дунейм щыплэ хъуэпсэгъуэу щыIэхэм ящыщ зыщ.
Ди Хэкурщ ар- ди Кавказырщ, ди лъэпкъырщ, ди унагъуэрщ.

Лэжыгъэ нэужьым лыжьхэр мэуэршэрри зэхэсц:

Атлэ, Бэтлалэ, уэ зэрыжыплэмклэ, цыхур ебгъаджэкли бгъасэкли а зэрыщытым имыкыну, мыхьэнэ имылэу ара?

-Ар дауэ жыплэрэ?! Егъэджэнымрэ гъэсэнымрэ мыхьэнэуэ илэр зымыщлэ делэр хэт? Ахэр сэ кысфлумыщ. Апхуэдэ сээгъынукъым сэ.

-Сщлэркъым. Цыхур сыт щыгъуи а зэрыщытщ, жоlэ. Иджы ари бдэжыркъым. Цыхум фы гуэрклэ зимыхъуэжынымэ, щлэбгъэджэнури щлэбгъэсэнурисыт?

-Еу-уей, тхьэмыщклэ, уадыгэ дыди уэ!

-Ар лlо, Бэтлалэ, адыгэр нэхь тхьэмыщклэу, зыри мыхъужыну ара? А жыплэр нэхь хьэлэмэтыжи.

-Уэ сэ сызэгъэбгъэудыну аращ, щлалэ, узыхуейр, ауэ ар хъунукъым. Илэщ псоми мыхьэнэ: егъэджэнми, гъэсэнми, ущиинми. Цыхум щлэныгъэ пхуетынущ, икли ират. Щлэныгъэрщ цыхур хьэршым зыхьар, lэклуэлъаклуагъэр пхуетынущ, хьэл-щэн дахэр пхуетынущ, дэнэ дежи утыкум укъыщимыгъэукытэну. Сэ зи гугъу сщлар нэгъуэщлщ: щылэщ цыхум пхуемытын икли пхуемыт. Къыбгурылуэрэ ар уэ, щлалэ lумплей? Цыхур флей защлэу зэклуэцылъмэ, абы и псэр пхуэтхьэщлыжынукъым. Ар зэрыпсэ флейуэ къонэж.

-Аращ-тlэ, лыфl къуэфl хуэщкъым, жыхуалэр, -клэ иритащ нэгъуэщл зыгуэрым псалъэмакъым.-сыт хуэдэллыт Инал и адэр, я нэхь лэжыгъэ гугъуми зыпылуимыдзу, хьэрэму зы сом зыбгъэдимыгъэхьэну, цыху зыхэтым яхуэпэжу...

Егъэдж.: НтІэ, нобэ зи гугъу
тщыну темэр –насып нэс цыхум
илэн папщІэ унагъуэм илэ
мышьэнэр КІэрэф Мухьэмэд и
ТХЫГЪЭХЭМ КЪЫЗЭРЫХЭЩЫР
КЪЭГЪЭЛЪЭГЪУЭНЫРЩ.

Хэт къыжиІэн, сыт унагъуэр
зищысыр?

Едж.: Зымышцлэ щылэу кыщцлэкынкъым унагъуэр зищцысыр.

Ауэ ар лъыклэ, лыклэ зэгухъэу, зэблагъэу зэдэпсэу цыху гупым и закъуэкъым. Унагъуэр лъэпкъым и гъащцлэм, и псэуклэм и къежъаплэщ, щлэблэм зыщиузэщц, цыхум и хъэлыр, и гупсысэклэр щызэфлэувэщ.

Икли ущымыуэу жыплэ хъунуц: унагъуэрац цыхур цыху щыхъур, унагъуэм кыщцицта хъэлырц, цыхугъэрц, адыгагъэрц абы и дуней гъащцлэм клуэцрихыр. Арац унагъуэ насыпу сэ къэслъытэр.

Егъэдж.: **Насыпыр 1ыхъэмыгуэшщ, жалэ.** Цыху къэс , зы гъащлэ зэрилэм хуэдэу, и насыпи илэжщ.

Насыпыр езы цыхум и лэдакъэщлэкщ, абы и лэужьщ. Апхуэдэ гупсысэхэм ухуашэ нобэ зи гугъу тщыну тхыгъэхэм. Фигу къэвгъэкыжыт, Клэрэф Мухъэмэд и «Адэ щлэин мильку хьурэ?» повестым темэ хуэхьуар? Сыт хуэдэ унагъуэ абы кыщыгъэльэгъуар икли щытлъагъуу плэрэ а унагъуэм иджыпсту зи гугъу фщла унагъуэ насыпыр? Сыту плэрэ апхуэдизу Мэрэм и гур хэзыгъэщыр?

Едж.: «Адэ щіэин мыльку хьурэ?» повестым темэ хуэхьуар цыхухэр игьащлэ лъандэрэ зыгьэгумэщлэ луэхугьуэщ- адэ-анэмрэ бынымрэ яку дэль зэхушытык1эрщ, бынхэм я гьащлэ къалэныр зэрагьээзэщлэн хуейрщ. Мэрем тхыгьэм увьплэшхуэ щеубыд. Ар и гуащлэдэкклэ псэуж цыхуш. Цыхугьэ дахэ хэлъу, лэжьыгьэм тэмэму пэрыту, нэмыс, хабзэ дахэ зыхэлъу, ерыскъыр зи берычэт унагьуэм и цыхухьуш. Ар къуажэдэсхэми, ныбжьэгьухэми, ыхьлыхэми фыуэ къалъагьу. Псомкли и луэху тэмэмт, ауэ насып нэс абы игьуэтыркъым- и къуэ закьуэ нэм, псэм хуихьу и гьащлэ псор зритар къедалуэркъым.

Ар Мэрем и щхьэм хуигьэфашцэркъым, нэщхьейщ, ищлэнур ищлэркъым, гуклэ псори егьэв, къуэ закьуэм теухуауэ лей цыхухэм къащлэну хуейкъым. Апхуэдизымклэ цыху зэплэзэрытц Мэреми, и щхьэгьусэ дыдэми къригьащлэркъым къуэм папщлэ илэ гукьеуэр. Мэрем гупщлэуз хихащ и къуэм и луэхум.

Едж.: Ауэ ар иклэм нэсыху мэгугъэ, хуейщ и къуэм къыгъээзэжыну. Хуейщ бын тэмэм къызэринэклыну.

Зи псэм еджэу тель Мэрем къуажэ унафэщӀхэр, къуажэдэсхэр къызэхуешэс ,и къуэм теухуа уэсытым щӀигъэдэлуну: «КъекӀуэлӀэжмэ зэман гуэр, къуажэм щыпсэуну, унэри лъапсэри ейщи, щрепсэу. И анэ Хъангуащэ щимылӀэжым деж, езыри щымыпсэунумэ, Къанцауэ Нартокъуэ щӀаплӀэми лъапсэми и луэху хэлъыжкъым.»

Мы уэсытым дэ къыдегъащӀэ ди гъащӀэр зыгъэдахэ цыхуфӀхэр иджыри зэрыщылӀэр, зыщальхуа къуажэм ,и напэм япэ иригъэщыркъым езым къилъхуа, иджы къемыдӀуэжу дэкла и къуэр.

Егъэдж.: Мэрэм и щхьэгъусэ Хъангуащэ дауэ хущыт а луэхум?

Едж.: Дэтхэнэ зы анэми хуэдэу, абы и гур шлоуз и шлалэ закьюэм. Кьюэмрэ лымрэ яку кьыдэна цыхубзым и гум куэд щегъэв, мэгузасэ. И псэ закьюэ, дунейм и лэф1ыгъэ псори зыбгъэдилъхъа и кьюэ закьюэм кьыхыфидзэу зэрежьэжам и гурыгъузым хэлыркъым. Анэм шигъэкла нэпсхэр, зригъэфа быдзышэм и лэфыр зыхэзыщлэжу и кьюэм кьыгъэзэжа нэужьщ абы псэхугъуэ шигъуэтыр.

Егъэдж.: Нтлэ, апхуэдэ унагъуэ зэгуры1уэ, унагъуэ тэмэм кыыхэк1а
Нартокъуэ гэсэныгъэ тэмэм щхьэ имыгъуэтарэ?

Едж.: «Гупсыси псалъэ, зыплъыхьы т1ыс»-жа1э. Щылэщ апхуэдэ псалъэжъ
луц. Атлэ, щылэу плэрэ ц1ыху, а псалъэжъым и жъауэ зытримыдза хьэмэрэ ар
зи флэщ мыхъу? Жылэгъуейщ. Зуплъыхьыным, угупсысэным кыщымынэу,
гъащлэр зэхэгъэкыплэ защлэу зэхэтц. Цыхур къальхуу дунейм кыщытехьа
дакъикъэм кыщыщлэдзауэ дунейм ехыжыху, гъащлэм и дэтхэнэ зы махуэри
сыхьэтри зэхэгъэкыплэщ. Ауэ, дэнэ деж гъащлэм и щлэдзаплэр, а
зэхэгъэкыплэм и кууагъыр, хьэлъагъыр къэпцын щыщлэбдзэнур? Илэ абы
пщальэ?

Едж.: Цыхум и щыуагъэмрэ ехъулэныгъэмрэ зэригъэпщэф, зэриудэкыф,
абы дерс кыыхыхыф хъуа нэужьу кыщлэкынуц гъащлэм и щлэдзаплэр.
А мардэм ужьэхэуэху гъащлэм и хьыринэм уису арац, зыщлэбупсклэу,
утхъэжу, жьыр дэнэклэ къепщэми умыщлэу.

www.fotoalbumi.su

Егъэдж.: Ныбжьэгъупціхэр, жыфлэри кыхэвгъэщаш. Хэт фэ ныбжьэгъу пэжу къэфлътэр?

Еджаклуэхэм я гупсысэхэр кыжалэ, ныбжьэгъум теухуауэ.

Едж.: Нартокъуэ и флэщ хъуат адэ-анэм уалурьплъыху, абы жалэм уедалуэу уабгъэдэсклэ уи луэху пхымыкыну, цыхум укъамылътэну.

Арат Нартокъуэ зэпымычу и ныбжьэгъу гупым зыщлагъэдэлур:

«Адэ-анэр зыщыгъэгъупщэн хуейкъым; адэ-анэм дыкъальхуаш, даплаш. Арати абы я къалэныр зэфлэклаш,-жалэрт абыхэм

.-Хэт адэ-анэм бгъэдэсклэ цыху хъуар?

Апхуэдэ щылэкъым.»

Едж.: Ар и флэщ зэрыхъун щапхъэ куэди кърагъэдалуэрт Нартокъуэ:

«Дыкълъывгъэплът цлэрылуэ хъуа цыхухэм я гъащлэм. Ахэр, хэт зеиншэу къэтэджащ, хэт адэ-анэр пасэу къагъанэри я щхьэм флэклэ емьупщыжу, езыр-езыру зэрыхуейм хуэдэу гъащлэм и куууплэм хэтащ.

Гъащлэм езым ипсыхъа цыхурщ цыху хъур, ахъумэ нанэрэ дадэрэ адэ-анэгуу якъуэсаракъым.»

Егъэдж.: Пэж гуэри хэлъщ
абыхэм жагэхэм. Щапхъэ
дапщэ къытхуэхьыну, гугъу
ехьу къэтэджахэу, адэ-анэр
пасэу яфлэкӀуэдауэ, цыху
къахэкӀауэ, гъащӀэм цӀэрыӀуэ
щыхъуауэ. Къытхуэхьыну
пӀэрэ апхуэдэ щапхъэ?

Едж.: Апхуэдэщ, псалъэм папщӀэ, унагъуэшхуэ къыхэкӀа, зи анэр пасэу зыфӀэклӀуэда, илъэсибгъу ныбжьым иту Ӏэхъуэ башыр къэзыщта, иужькӀэ усакӀуэ цӀэрыӀуэ хъуа ПащӀэ Бэчмырзэ.

Едж.: Апхуэдэщ дирижёр цӀэрыӀуэ Темыркъан Юрэ.

Едж.: Апхуэдэщ Ломоносовыр...

Егъэдж.: Апхуэдэ шапхъэ куэд къытхуэхьынущ. Нтлэ, гугъуехы
имылъэгъуауэ,
адэ-анэ хъарзыни илэу, унагъуэ узыншэ къыхэкӀа Нартокъуэ гъэсэныгъэ
тэмэм
щимыгъуэтар сыту плэрэ?
Едж.: Сыт щхъэкӀэ жыплэмэ ар адэ мылкъум щигъэкӀащ, дэнэкӀэ жьыр
къепщэми
имыщӀэу мӀпсэу, зыри хуэныкъуакъым зэикӀ, апхуэдэу щытыну и гугъэщ
сыт
щыгъуи. Зыхэт гупым къызэрыхэкӀыжын лӀмал къыхуэгъуэтыркъым абы,
ахъшэ
илэху.
Зы зэман зыкъищӀэжу, щальхуа къуажэм кӀуэжу трактористу лэжьэн
щӀэзыдзэжа,
зи анэ закъуэр зыгъэгуфӀэжа щӀалэм и кӀуэгъу-жэгъуу щытахэм псэупӀэ
къратыркъым. Дауэ хъуами, Нартокъуэ и ныбжьэгъупцӀхэм
къалэщӀокӀыжри,
и дуней тетыкӀэмрэ псэукӀэмрэ зрегъэхъуэж, и анэ Хъангуащи и гур
мэзэгъэж.

Егъэдж.: Дауэ феплърэ-тіэ Нартокъуэ и Іуэхур къызэрекІуэкІам?
Едж.: Дауэ къекІуэкІами, щыуауэ къэзыгъэзэжыр нэхъыфІщ, зи
щыуагъэр зыгъэпщкІужыну хэтхэм нэхърэ. Нартокъуи
къыщигъэзэжакІэ, абы къыгурыІуащ зэпцІыжа унагъуэ насыпыр
уэрамым къызэрыпхудэмыхынур.

Егъэдж.: Адэклэ сыхуейт мы повестым и гъусэу фигу къэвгъэклыжыну Клерэф М. и «Сэфар» повестыр. Сыт а повестым темэ хуэхъуар?

Едж.: Мы повестым Клерэфым ди нэгу къыщлэгъэувэж граждан зауэр ди щыплэм щеклуэкла илъэсхэр. А илъэсхэм цыхухэм я фэм дэкла бэлыхьхэм, гугъуехьхэм унагъуэхэр зэрызэпэщигъэувар, цыхухэм гузэвэгъуэ, гугъуехь куэд я псэм зэрыдэлъар.

Едж.: Лыхъужь нэхъыщхъэу повестым къыщыклуэр Сэфарщ.

Сэфар повестым япэу ущыхуэзам деж , къыпщохъур щлалэ къызэрыгуэклыу. Удзыхьэх теплъэшхуи илэкъым, гъэсэнэгъэшхуи нэмыси хэлъу гу лыптэркъым. Ауэ тлэку –тлэкуурэ къыбгуролуэ Сэфар ауэ цыху къызэрыгуэклыу зэрыщымытыр.

Едж.: Сэфар ади ани илэжкъым . Ар и адэшыпхъум ипыхъуэ, и бын дыдэм хуэдэу. И адэшыпхъу Лалинэщ абы сэбэп къыхуэхъуар цыхум хэлъын хуей хьэл-щэн дахэ псори зыхилъхьэнымклэ. Пэжщ, Сэфар щлалэ цыкыу къуейщлейуэ зейк щытакъым. Ауэ абы езым гу лымытэжу къаруушхуэ хэлът.

«лэрыгуэтхъыжь хуэдэ, мыщэ лэбэклэ уошл,»- жилэурэ и къарур езыр зэрыхуейм хуэдэу къыгъэлурьщлэу Лалинэ иригъэсащ.

Едж.: Сэфар жылагъуэр зэрыпагэ цыху псэ къабзэщ, гущлэгъу ин зыхэлъ цыхуш, псэуклэщлэм и бэнаклуэщ. А псори зи фыщлэу сэ къэслъытэр и адэшыпхъу Лалинэщ.

Сэфар хэлъ хьэл-щэныфлхэм я сэбэпклэ Гуащэнэ дахэ насып нэс дегъуэт.

Егъэдж.: Мыбдеж дигу къэдгъэклыжыпхъэу къызолъытэ япэм щыла къан хабзэр. Сыт хуэдэ мыхьэнэ ила а хабзэм, щлэблэр гъэсэннымклэ?

Егъэдж.: Гуащэнэ и гугъу щытщлакӀэ, сыхуейтэкъым гулъытэншэу
Къэвгъэнэну абы и унагъуэри.

Едж.: гущӀэгъу хуумыщӀу къанэркъым Гуащэнэ и анэмрэ и
дэльхухэмрэ я зэранкӀэ

Хэкум ирашын хуей хъуа ГъуэрыщӀ Исмел- Гуащэнэ и адэр. Исмел
щӀалитӀ и1эщ, щхьэгъуси и1эщ. И щхьэгъусэ Дарихъан къызыхэкӀар
унагъуэ къулейщ, зыхуей зыгъуэту къэхъуа цыхубзщ, ауэ гъэсэныгъэ
лъэпкъ бгъэдэлькъым, и щхьэгъусэ Исмели унэлуту жери
зэрипэсыркъым, и къуэхэри и адэм хуэжылэщӀэ ищӀыркъым.

Едж.: Адэ-анэ зэгурымылуэм унагъуэр тӀууэ гуэша ещӀ. Пхъур адэм и
гъусэщ, лажьэ зэримылэм гу лъетэ, гущӀэгъу хуещӀ, фӀыуэ елъагъу.
Къуэхэр анэм нэхъ пэгъунэгъущ. Адэ тэмэмым и жылэм едэлуа пхъур
насыпыфӀэ мэхъу.

Сытыт щӀэмышъунур а унагъуэр нэрэ псэуэ зэрылъагъуу, я бынхэм
адэми анэми зэхуэдэу пщӀэ хуащӀу, зэгурылуэрэ зэдэлуэжу
зэдэпсэуамэ.

Егъэдж.: Иджы сэ сыхуейт иджыпсту зи гугъу тщла тхыгъэхэм хэт образхэр хьэлкӀэ, щӀнкӀэ, гъэсэнугъӀкӀэ, хабзэ-нэмыс зӀрахьӀкӀэ зӀрызӀемыщхьхэр налуэ къӀэфщӀыну.

П.п. Сэфаррэ Нартокъуэрэ.

Едж.: А тӀум я хьӀлыр зыкӀи зӀщхькъым. ПӀжщ, тӀури цӀыхуфӀщ, цӀыхухӀми фӀыуэ къалъагъу, ауэ Нартокъуэ адӀэ мылъкум щигъӀкӀащ, лӀжьи псӀэуныгъи зыри къыфӀӀуэхукъым.

Сэфар ади ани илӀкъым, зыгъӀсар адӀшыпхъурщ. Ар зыкъомрӀэ гугъу йохь. Абы зыри лей бгъӀдӀлӀкъым. Нэмыс, хабзэ хӀлӀщ, лӀжьи гъӀр фӀыуэ зылъагъущ. А фӀагъу хӀлӀым Сэфар насыпфӀӀэ ещӀ, щхьӀгъусӀ тӀмӀм, унагъуэ насып егъуэт.

Егъэдж.: Нтлэ, Нартокъуэ унагъуэ тэмэм къыхэклауэ, адэ-анэ тэмэм илэу и гъуэгу захуэм щхьэ текынклэ хъуа? И гъащлэр имыхуэфыну зы щхьэусыгъуи илэтэкъым абы.

Едж.: Ар къызыхэklar, япэрауэ, адэ-анэм я зэрану къызолъытэ. Псори хъэзыру иратурэ, ар шагъэклащ.

Етлуанэрауэ, Нартокъуэ ныбжьэгъу тэмэм къызэрыхимыхыфарщ. Сыт хуэдэ гэсэныгъэ унагъуэм щимыгъуэтами, ар ныбжьэгъупцлхэм зыхашэ, и хьэлэлагъыр къагъэсэбэпурэ и мылкъур ягъэклауасэ.

Егъэдж.: Дауикл, адэ-анэм я зэран хэлъщ абы, ауэ зы бын закъуэ флэкла гъащлэм щамыгъуэтым, ахэр тегужьеиклауэ яплащ Нартокъуэ. . Ди жагъуэ зэрыхъунци, цыхум гъащлэ зэщ зэрыритыр, блэклами къыпхуегъэгъэзэжынукъым. А гъащлэ гъуэгу дydэм иджыри зэ ириклуэну къахуихуатэмэ, адэ-анэр быным и гэсэныгъэм нэгъуэщлут зэрыхущытынур

Егъэдж.: Иджы сыхуейт нобэ зи гугъу тщIа Iуэхугъуэхэм зэ фыхэплъэжу къыжыфIэну, сыт фэ насыпу къэфлътэр?

Едж.: Насыпу ди зэманым ябжыр мылърурщ. Сэ ар сигу ирихьыркъым, мылъркушхуи сыхуейкъым. Сэ сызыхуейр гъащIэ дахэщ, гъащIэ зэгурыIуэщ.

Едж.: Насыпщ адэ-анэр зэгурыIуэу, унагъуэм щIэсыр псори фIыуэ зэрылъягъуу зэдэпсэуныр. Адэ-анэр къыпхуэмыарэзыуэ зэикI фIы ухуэзэнукъым.

Егъэдж.: АтIэ, сыт зы цIыху гъащIэр зищIысыр? КIэщIщ ар! Насыпщ гъуэгу тэмэм гъащIэм къыхэпхыфмэ, жьы ухъуа нэужь уи гъащIэ блэклам ухущIемыгъуэжын хуэдэу.

ЩIэр къокIуэ, жьыр мэкIуэж. АтIэ къанэр сыт? ФIыр къонэ. Дэри яужь дитын хуейщ ди гъащIэм фIыр нэхъыбэу къызэрыхэднэным, пщIэншэу дунейм дызэрытемытам и щыхъэту. Абы щыгъуэщ цIыхум насып нэс игъуэтауэ зыщилътэжынур.

